HET RECHT RECHTVAARDIGER MAKEN VOOR ALLE VROUWEN IN NEDERLAND

Jaarverslag 2025

BUREAU CLARA WICHMANN

VOORWOORD 03

DIT ZIJN WIJ 04

HET JAAR IN THEMA'S 06

VROUWENRECHTSWINKEL AMSTERDAM 14

SAMENWERKEN AAN VERANDERING 15

IN DE MEDIA 16

VOORUITKIJKEN 17

BIJLAGEN 18

VOORWOORD

2025 was een bewogen jaar. De wereld om ons heen leek harder te worden en er was meer druk op de ruimte die organisaties zoals de onze nodig hebben om te bestaan. Tegelijkertijd groeide er iets waardevols binnen onze organisatie: meer scherpte over wie we zijn, wat we doen en waarom dat ertoe doet. Die groei was en is een bewust proces dat we met het hele team doormaken. Het vraagt om keuzes en eerlijkheid over wat werkt en wat niet.

Werken aan rechtvaardigheid via het recht is geen rechte lijn. Er zijn momenten waarop je merkt hoe traag systemen bewegen, hoe vaak de mensen die het hardst bescherming nodig hebben het langst moeten wachten. Wat mij dan hoopvol houdt, zijn de collega’s die een dossier niet loslaten ook als er geen garantie is op een positieve uitkomst, en de energie van het team dat zich blijft inzetten ook als het zwaar is.

We doen dit werk voor alle vrouwen. Vrouwen die een stap hebben gezet die moed heeft gekost, en die erop vertrouwen dat wij die stap serieus nemen. Dat vertrouwen verplicht. Het is de reden waarom dit werk zin heeft, en waarom ik iedereen die daar in 2025 aan heeft bijgedragen — collega's, partners, financiers, vrijwilligers — oprecht dankbaar ben.

Veel leesplezier!

Yomi van der Veen, directeur Bureau Clara Wichmann

Dit zijn wij

Medewerkers Bureau Clara Wichmann Koppen, Parool 2025 door Michiel van Nieuwkerk

Stichting Bureau Clara Wichmann is de feministisch-juridische organisatie van Nederland. Sinds 1984 strijden we met het recht voor rechtvaardigheid voor alle vrouwen. We voeren strategische rechtszaken die het rechtssysteem uitdagen, doen juridisch onderzoek en maken structurele ongelijkheid zichtbaar.

We werken vanuit de overtuiging dat het recht niet neutraal is. Het weerspiegelt machtsverhoudingen en dient vaak de belangen van de sterksten. Daarom bevragen we de wet, dagen we het systeem uit, en zijn we ons bewust van onze eigen positie daarin.

We combineren feministisch-juridische expertise met een intersectionele aanpak. Dat betekent: erkennen dat niet alle vrouwen dezelfde uitdagingen ervaren, extra aandacht voor wie het meest gemarginaliseerd worden, structureel en systemisch worden buitengesloten en naar de randen van de maatschappij worden gedrukt, en de bereidheid om onze eigen positie ter discussie te stellen.

Bureau Clara Wichmann wordt geleid door directeur Yomi van der Veen. Het stafteam bestaat uit juristen, communicatie-, onderzoeks- en administratieprofessionals en projectmedewerkers betrokken bij de Vrouwenrechtswinkel Amsterdam en Alliantie ‘Financieel Sterk door Werk’.

Stichting Bureau Clara Wichmann is afhankelijk van donaties, fondsen en subsidies. Ons werk werd in 2025 mede mogelijk gemaakt door steun van Gemeente Amsterdam, Ministerie OCW, Stichting Druppel, Valley Foundation, Stichting Beer, SD Foundation, Ars Donandi, Stiftung Auxilium en vele particuliere donateurs.

Organisatie

Bureau Clara Wichmann is een stichting en heeft daarom geen winstoogmerk. De leden van bestuur en de raad van toezicht ontvangen geen beloning voor hun werkzaamheden.

Staf

Het Bureau geeft leiding aan projecten, initieert activiteiten en rechtszaken en is verantwoordelijk voor de communicatie en coördinatie van Bureau Clara Wichmann. Het Bureau, onder leiding van directeur Yomi van der Veen, werd tot 31 december 2025 gevormd door:

mr. Berty Bannor
mr. Claudia Batstra
Zenzi Bel
mr. Bobbi-Joe Du Bois
mr. Linde Bryk
Jo-Ann Dawson
Nima Farah
mr. Atra Hanna
Andrea Jovanovic
Melissa Lo-Fo-Wong
Shais Mohammedamin
mr. Lilianne Ploumen
Charlotte van Schijndel a.i.
Fairuz Sewbaks
Freya Terpstra
dr. mr. Marlies Vegter
Tamisha Vogelland
Yael Wassen

Algemeen bestuur

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de strategie en besluit over het voeren van procedures. Bestuursleden ontvangen geen beloning voor hun werkzaamheden. Het bestuur van de stichting Bureau Clara Wichmann werd tot 31 december 2025 gevormd door:

dr. mr. Lyn Tjon Soei Len | **voorzitter**
mr. Anita de Casparis | **penningmeester**
prof. dr. mr. Anniek de Ruijter | **algemeen bestuurslid**

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht houdt toezicht op het beleid, de financiën en de continuïteit van het Bureau. Ook de leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen beloning voor hun werkzaamheden.

mr. Regien de Graaff | **voorzitter**
drs. Cristina Guerrero Paez | **lid**
mr. Janneke van der Kroon | **lid**

Netwerk van experts

We laten ons regelmatig adviseren door – en werken samen met – een netwerk van academici en advocaten met expertise op uiteenlopende rechtsgebieden. Zij signaleren ook structurele problemen waar juridische actie op kan worden ondernomen. De volgende personen waren in 2025 verbonden aan het netwerk van experts:

mr. Jennifer Alspeer
dr. Naomi Appelman
prof. mr. Tom Barkhuysen
mr. Zahra Boufadiss
mr. Elena Deliran
mr. Nozizwe Dube
mr. Tessa van den Ende
mr. Sofja Goldstein
mr. Atra Hanna
Efraïm Hart
mr. Astrid Helstone
mr. Hannah Huisman
mr. drs. Renske Imkamp
mr. Myriam El Khababi
mr. Jelle Klaas
mr. Hannah van Kolfschoten
mr. Jeanne Leeman
dr. Doutje Lettinga
mr. Heidi Lichteveld
mr. dr. Natasa Nedeski
mr.dr. Marloes van Noorloos
mr. Evy Panneflek
mr. Mirella Peereboom
mr. Arlette Schijns
dr. Lorena Sosa
mr. Astrid Ubbergen

HET JAAR IN THEMA'S

Vijf kernthema’s die 2025 definieerden

1. Veiligheid

Geweld tegen vrouwen is geen privéaangelegenheid, maar een structureel en maatschappelijk probleem. Het ontstaat door diepgewortelde genderongelijkheid en vormt een ernstige schending van de mensenrechten. De impact ervan is niet voor alle vrouwen gelijk: vrouwen die op meerdere gronden gemarginaliseerd worden — zoals op basis van klasse, etniciteit, migratiestatus of seksualiteit — lopen een verhoogd risico en hebben vaak minder toegang tot bescherming en ondersteuning.

In 2025 werkten we zowel in rechtszaken als in de politiek aan één en hetzelfde vraagstuk: wanneer faalt het systeem, en wie betaalt daarvoor de prijs?

Dat falen is zichtbaar in vrouwengevangenissen, waar medische zorg voor gedetineerde vrouwen tekortschiet. Het is zichtbaar in de zaak van de Meisjes van de Goede Herder; achttien vrouwen die als meisje werden opgesloten in katholieke internaten, geen onderwijs kregen en werden onderworpen aan dwangarbeid. Duizenden anderen deelden hun lot. En het is zichtbaar in politieke taal die vrouwen bewust tegen elkaar uitspeelt op grond van uiterlijk, religie en afkomst.

BCW werkte in 2025 aan al deze fronten. We overhandigden een misstandenboek over medische zorg in vrouwengevangenissen[1] aan de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, met concrete aanbevelingen, waarvan een aantal is overgenomen. In de gesprekken met het Ministerie van Justitie en Veiligheid en met de Dienst Justiële Inrichtingen werden wij bijgestaan door pro bono advocaten van **De Brauw**.

We ondersteunden de vrouwen van de Goede Herder in hun hoger beroep. We deden samen met WOMEN Inc. aangifte tegen Geert Wilders wegens aanzetten tot haat en discriminatie. En we leverden inbreng voor een wetsvoorstel voor separate strafbaarstelling van psychisch geweld. Een stap die we toejuichen, maar die zonder feministisch en intersectioneel perspectief tekortschiet. Psychisch geweld is geen incident. Het is deel van een patroon dat kan escaleren tot ernstig of fataal geweld, tot femicide. Dat vraagt om wetgeving die dat patroon herkent én benoemt. Het wetsvoorstel wordt naar verwachting in 2026 ingediend voor behandeling in de Tweede Kamer.

Tegelijkertijd volgden we nauwgezet de bredere beleidsontwikkelingen: de Wet seksuele misdrijven[2], het Plan van aanpak Stop femicide![3] en de rol van de Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag. Monitoren is ook werk, zeker als je weet dat goedbedoeld beleid in de praktijk gemarginaliseerde vrouwen nog steeds kan missen.

WAT STAAT ER NOG TE GEBEUREN:

Het hof Amsterdam zal op 21 september 2026 uitspraak doen in de zaak van de Goede Herder.

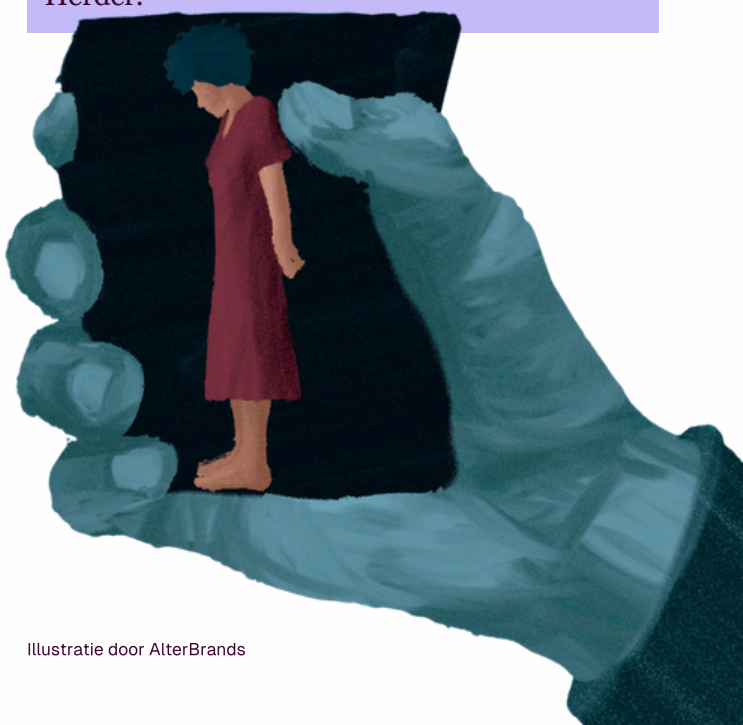

Illustratie door AlterBrands

[1] Misstandenboek Vrouwen gevangen in onrecht - Gebrekkige medische zorg in de penitentiaire inrichtingen voor vrouwen https://issuu.com/bureauclarawichmann/docs/vrouwen_gevangen_in_onrecht_-_gebrekkige_medische_

[2] De Wet seksuele misdrijven (Wsm) is op 1 juli 2024 in werking getreden met als doel slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag beter te beschermen.

[3] Het Plan van aanpak Stop femicide! is een Nederlands overheidsplan om dodelijk geweld tegen vrouwen en meisjes (femicide) door (ex-)partners of familieleden te voorkomen.

2. Gendersensitieve gezondheidszorg

De gezondheidszorg is historisch vormgegeven door en voor mannen, wat heeft geleid tot structurele ongelijkheden in de zorg voor vrouwen. Zo wordt de pijn van vrouwen vaker minder serieus genomen, worden diagnoses bij hen later gesteld en worden de risico's van invasieve behandelingen niet altijd transparant en eerlijk gecommuniceerd. Deze ongelijkheden zijn extra aanwezig voor vrouwen van kleur, vrouwen met een beperking en transvrouwen, die nog vaker te maken krijgen met medische vooroordelen en met beperkte toegang tot passende zorg.

In 2025 stonden twee grote dossiers centraal, terwijl op de achtergrond onderzoeken liepen die de fundamentele vraag stelden: wie wordt er eigenlijk beschermd door ons gezondheidssysteem?

Het grootste moment van het jaar rondom gendersensitieve gezondheidszorg was 23 september: de inhoudelijke zitting in de Siliconenzaak bij de Rechtbank Amsterdam. Meer dan 1500 personen volgden de zitting via een livestream. Drie van hen spraken de rechtbank rechtstreeks toe — over lymfeklierkanker, over chronische vermoeidheid, over hoe de kwaliteit van hun leven daalde na een implantaat waarvan de gezondheidsrisico's niet zijn verteld. Want dat is de kern van de zaak: farmaceut Allergan (nu AbbVie) informeerde vrouwen in Nederland jarenlang niet over bekende gezondheidsrisico's, terwijl dat in Canada en de VS al wel gebeurde. In december volgde een teleurstellend vonnis. De rechtbank oordeelde dat Allergan niet aansprakelijk is. Maar BCW gaat door en is in hoger beroep gegaan.

[4] Woo-verzoek: Het indienen van een officieel verzoek om overheidsinformatie openbaar te maken.

Tegelijkertijd liep het onderzoek naar de bekkenbodemmatjes waarbij BCW, samen met patiëntenplatform MeshedUp en pro bono bijgestaan door advocatenkantoor Stibbe, onderzoekt of de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd voldoende heeft opgetreden bij een product dat jarenlang bij duizenden vrouwen werd geïmplanteerd voor de behandeling van verzakking en urine-incontinentie. Het product veroorzaakte ernstige complicaties. Via een Woo-verzoek[4] proberen we de relevante informatie boven tafel te krijgen.

Breder volgden we in 2025 de ontwikkelingen rondom obstetrisch geweld en ongelijke geboortezorg, met bijzondere aandacht voor de toegang tot goede geboortezorg voor vrouwen in asielzoekerscentra, voor wie de drempels het hoogst en de risico's het grootst zijn. Obstetrisch geweld betekent dat iemand tijdens de zwangerschap, bevalling of kraamtijd niet met respect, aandacht of toestemming wordt behandeld. Bijvoorbeeld wanneer er over iemand wordt beslist in plaats van mét iemand, wanneer grenzen worden overschreden of wanneer iemand zich niet gehoord of serieus genomen voelt.

WAT STAAT ER NOG TE GEBEUREN:

2026 zal onder meer in het teken staan van de Siliconenzaak.

Rechtbank Amsterdam, inhoudelijke zitting Siliconenzaak
23 september 2025

3. Data & macht

Algoritmes leren van de wereld zoals die is, en houden haar ook zo. Data die gevoed wordt door bestaande ongelijkheden produceert systemen die deze ongelijkheden in stand houden. Technologie is niet neutraal, en de digitale kloof is niet uniform; vrouwen met een migratieachtergrond, vrouwen met een beperking en vrouwen uit lagere sociaaleconomische klassen ervaren extra belemmeringen in toegang tot technologie en digitale bescherming. En als vrouwen wél online zijn, zijn ze vaker doelwit van haatzaaiing, intimidatie en seksueel geweld. Dat treft in het bijzonder vrouwen met een publieke stem, vrouwen van kleur en LHBTQ+ personen.

In 2025 werd zichtbaar hoe ver platforms bereid zijn te gaan om dat geweld te faciliteren. Het aanpassen door Meta van haar richtlijnen zodat vrouwen voortaan 'objecten' of 'hoeren' mogen worden genoemd zonder dat consequenties volgen of berichten worden verwijderd, was een technische beslissing met verstrekkende maatschappelijke impact. Dit maakt het stilliggende wetsvoorstel groepsbelediging nog urgenter. BCW reageerde direct en riep de Tweede Kamer op het wetsvoorstel groepsbelediging te behandelen. Het wetsvoorstel ligt er al sinds 2020; de urgentie om het aan te nemen is sindsdien alleen maar groter geworden.

Vacature voor een receptionist ging vooral naar vrouwen: 'Algoritme op Facebook discrimineert op basis van geslacht'

Gendergelijkheid Het College van de Rechten van de Mens houdt Meta aansprakelijk voor een gender-bias in de vacatureadvertenties voor Facebook-gebruikers. "Wij hopen dat dit oordeel als springplank kan dienen voor verdere actie, in Europa en daarbuiten."

Nieuwsartikel NRC, 18 februari 2025 door Laura Boog Posada

Ondertussen bewees het oordeel van het College voor de Rechten van de Mens in februari dat platforms juridisch aanspreekbaar zijn. BCW diende samen met Global Witness, een internationale onderzoeks- en campagneorganisatie, een klacht in over het advertentie-algoritme van Meta, en wón. Het College oordeelde dat het algoritme verboden onderscheid maakt op grond van geslacht bij het tonen van vacatures, en heeft daarmee een zorgplicht die het niet nakomt. In november bevestigde de Franse toezichthouder hetzelfde.

BCW verkent ook nieuwe onderwerpen. Samen met PILP en Bits of Freedom startten we een juridische exploratie naar menstruatie- en cyclus-apps, nadat onderzoek aantoonde dat een aantal van deze apps niet zorgvuldig omgaan met de intieme gezondheidsgegevens van gebruikers. Gegevens over iemands cyclus, vruchtbaarheid of zwangerschap zijn gevoelig, zeker in een tijd waarin reproductieve rechten onder druk staan. Daarnaast onderzoeken we de verantwoordelijkheid van platforms bij de verspreiding van online seksueel geweld tegen meisjes en vrouwen. Onder de Digital Services Act[5] hoeven platforms content pas te verwijderen na een melding; er is geen actieve opsporingsplicht. BCW stelt de vraag of dat volstaat. Wie beschermt de rechten die vrouwen (offline) hebben in de digitale wereld?

WAT STAAT ER NOG TE GEBEUREN:

In 2026 onderzoekt BCW welke juridische mogelijkheden kunnen worden ingezet om hatespeech tegen politieke ambtsdragers te bestrijden.

[5] Digital Services Act (DSA): De DSA is een Europese wet die is ontworpen om een veiligere, transparantere en eerlijkere online omgeving te creëren.

4. Economische rechtvaardigheid

Vrouwen verdienen structureel minder, bouwen minder vermogen op en vallen vaker buiten het sociale vangnet. Dit is geen toeval, maar het directe gevolg van beleid dat werk dat voornamelijk door vrouwen wordt verricht, systematisch onderwaardeert. Daarnaast is wetgeving vaak gebaseerd op de aanname van gelijkheid die in de praktijk nog niet is gerealiseerd. Het gaat hier met name om vrouwen in sectoren die essentieel zijn voor het functioneren van de samenleving, maar van wie het werk juridisch en maatschappelijk wordt behandeld alsof het minder waarde heeft. De gevolgen zijn het meest voelbaar voor vrouwen die al op meerdere gronden gemarginaliseerd worden, zoals door sociaaleconomische klasse, afkomst of migratiestatus.

In 2025 was dat op meerdere plekken tegelijk zichtbaar. PGB-zorgverleners – negen op de tien zijn vrouw, en een groot deel heeft een migratieachtergrond – verlenen dag en nacht zorg zonder enig sociaal vangnet. Toen de Sociale Verzekeringsbank (SVB) voorstelde hen voortaan een vrijwilligersvergoeding te geven in plaats van hen te erkennen als werknemers met bijbehorende rechten, opende BCW een contactpunt. Binnen korte tijd kwamen meer dan honderd verhalen binnen. Uit deze verhalen kwam duidelijk naar voren hoe schrijnend het voor familieleden is, die langdurige zorg verstrekken op basis van pgb, dat onder de pgb regeling een sociaal vangnet ontbreekt. Daarom ondersteunt BCW de zaak van een moeder die langdurig zorg verleent aan haar dochter, waardoor zij zelf niet meer kan werken, en omdat zij op basis van de pgb regeling zorg verleend, zich ook niet kan ziekmelden.

Wederom worden voornamelijk vrouwen door deze regeling getroffen. De vraag rijst, wie zorgt voor de zorgverlener? Ook werkte BCW drie portretten uit van de ingezonden verhalen: Hind[6], Jacqueline[7] en Nasrin[8].

In april stelde de rechtbank huishoudelijk werker Eveline, pro bono bijgestaan door advocatenkantoor CMS, in het gelijk; de regeling dienstverlening aan huis die haar uitsloot van de Ziektewet is indirect discriminerend. Die uitspraak heeft mogelijk grote gevolgen voor iedereen die nu nog buiten het vangnet valt. Helaas ging het UWV in hoger beroep. Verder deelden kraamverzorgenden hun ervaringen over onbetaalde wachtdiensten, onvoorspelbare werktijden en een sector die naar de rand van de afgrond dreigt te glijden. Die verhalen mondden begin 2026 uit in een misstandenboek[9] dat aan de minister werd overhandigd.

Portret Hind[6] - De vergeten zorgverleners | Als hij er straks niet meer is, heb ik geen toekomst. Onderdeel van portretreeks PGB rechtspositie PGB-zorgverleners in familieverband.
Illustratie door Sophie Smeeets

[6] Portret Hind - onderdeel van portretreeks PGB rechtspositie PGB-zorgverleners in familieverband: clara-wichmann.nl/wp-content/uploads/2025/11/Portret-Hind.pdf
[7] Portret Jacqueline - uit dezelfde portretreeks: clara-wichmann.nl/wp-content/uploads/2025/11/Portret-Jacqueline.pdf
[8] Portret Nasrin - uit dezelfde portretreeks: clara-wichmann.nl/wp-content/uploads/2025/11/Portret-Nasrin.pdf
[9] Misstandenboek: Kraamverzorgenden in de knel, Bureau Clara Wichmann, 2026 https://pdflink.to/kraamzorgboek/

Tegelijkertijd vochten vrouwelijke rechters en officieren van justitie samen met BCW en pro bono bijgestaan door advocaten van Stibbe, voor compensatie van door de rechterlijke macht voortgezette loonkloof. De Staat weigerde vrouwelijke rechters te compenseren. BCW zette door; en die volharding werd beloond. Begin 2026 oordeelde het College voor de Rechten van de Mens dat de Staat zich schuldig heeft gemaakt aan discriminatie. Voor vrouwelijke rechters is dit de opmaat naar een civiele procedure voor schadevergoeding.

Ook in 2025 heeft BCW zich, met steun van een donatie door Ars Donandi, kunnen buigen over het dossier partneralimentatie. De wet die in 2020 de maximale duur van alimentatie verkortte van twaalf naar vijf jaar ging uit van een gelijkheid die er simpelweg niet is: vrouwen dragen nog steeds vaker de zorgtaak tijdens het huwelijk en lopen daardoor achter op de arbeidsmarkt. Vijf jaar alimentatie is in de meeste gevallen onvoldoende om die achterstand in te halen. BCW heeft in 2025 jurisprudentie en literatuuronderzoek verricht en zich met name gericht op de hardheidsclausule. Er zijn contacten gelegd met verschillende stakeholders om bijvoorbeeld input te kunnen leveren op de tussenevaluatie en via de politiek aandacht te vragen voor deze problematiek. BCW zoekt kandidaten voor een strategische procedure rondom de hardheidsclausule, met het oog op de wetsevaluatie die in 2027 staat gepland. Ook verdiept BCW zich verder in de gevolgen voor ongehuwde partners met kinderen en ongehuwd samenwonenden.

QUOTE UIT MISSTANDENBOEK

‘Ze waren verbaasd dat ik de hele dag bleef. Ze hadden zich al neergelegd bij halve zorg. Terwijl die eerste dagen juist zó belangrijk zijn. Je hebt tijd nodig om een verhaal te horen, om te zien hoe een baby drinkt, om ouders te laten oefenen. Als ik ’s ochtends iets uitleg, zijn ze het soms ’s middags vergeten natuurlijk, ze slapen amper. Maar omdat ik bleef, kon ik het gewoon opnieuw uitleggen. dat is kraamzorg.’
– Ans

WAT STAAT ER NOG TE GEBEUREN:

In 2026 ondersteunt BCW huishoudelijk werker Eveline in haar hoger beroep en blijft BCW de verschillende rechtszaken op het gebied van pgb zorgverlening voeren. BCW onderzoekt samen met de pro bono advocaten van Stibbe de mogelijkheden om een collectieve regeling voor vrouwelijke rechters af te dwingen. Tot slot bekijkt BCW de juridische mogelijkheden om onderbetaling van kraamverzorgenden voor wachtdiensten aan te kaarten. Wat betreft partneralimentatie worden voorbereidingen voor een strategische procedure voortgezet.

Illustratie door Sophie Smeeets

5. Reproductieve rechtvaardigheid & zelfbeschikking

Zelfbeschikking begint bij het recht om zelf beslissingen te nemen over je eigen lichaam, je vruchtbaarheid en je gezin. Maar dat recht is niet voor alle vrouwen gelijk; het wordt bepaald door wie je bent, waar je vandaan komt en hoeveel macht je hebt in de ruimte waarin je die beslissing moet nemen. In 2025 werkten we aan uiteenlopende dossiers die dat spanningsveld blootlegden: van desinformatie in de wachtkamer van de huisarts tot een rechtszaak over het terugkrijgen van je geboortenaam, en een strijd om erkenning voor duizenden vrouwen, die al meer dan vijf jaar duurt.

Het meest urgente moment van het jaar speelde zich af in de spreek- en wachtkamers van de huisartsen. Anti-abortusorganisatie Kies Leven verspreidde begin 2025 op grote schaal folders bij huisartsen; folders die eruitzagen alsof ze van de huisarts zelf kwamen, maar aantoonbare onjuistheden bevatten over de abortuspil en inspeelden op angst. BCW diende samen met de NHG Expertgroep Seksuele Gezondheid, Stichting Fiom, Women's Link en huisarts Peter Leusink (SeksHAG) een klacht in bij de Reclame Code Commissie (RCC). In november oordeelde de RCC dat de folders misleidend zijn; de afzender blijft ten onrechte buiten beeld, en de inhoud bevat desinformatie. Een overwinning en een signaal dat anti-abortusorganisaties niet onder valse vlag desinformatie mogen verspreiden op plekken waar vrouwen juist vertrouwen op betrouwbare informatie.

Tegelijkertijd kwam er een lichtpunt in de jarenlange strijd van de afstandsmoeders. Duizenden ongehuwde meisjes en vrouwen werden tussen 1956 en 1984 onder druk gezet hun kind af te staan, zonder juiste voorlichting over hun rechten. Het Hof Den Haag wees de vordering in maart af wegens verjaring; een juridische klap voor vrouwen die al jaren wachten op erkenning. Maar de strijd ging door, ook buiten de rechtszaal. In april erkende de Tweede Kamer unaniem het aangedane onrecht, en begin 2026 kondigde de Staat aan excuses te willen maken nog voor de zomer. Dit is onder andere het gevolg van de rechtszaak die BCW en Trudy Scheele-Gertsen voerden waarbij zij werden bijgestaan door Lisa-Marie Komp van Prakken d'Oliveira en pro bono door advocaten van Stibbe, en van de volharding van stichting De Nederlandse Afstandsmoeders, Stichting Verleden in Zicht en BCW die daarna niet ophield.

Ook op VN-niveau kreeg BCW gehoor. In maart oordeelde het CEDAW Comité dat de Nederlandse Staat een vrouw met een dubbele nationaliteit discrimineert die na haar scheiding haar Turkse geboortenaam wil herkrijgen, maar daarvoor meer dan achthonderd euro aan moet betalen. Deze kosten brengt de overheid in rekening voor het behandelen van een aanvraag of het verstrekken van een officieel document, ook wel leges genoemd.

Het Comité stelde vast dat sekse, migratieachtergrond en sociaaleconomische status hier kruisen, en dat de Staat die combinatie niet mag negeren. Ook gaf het Comité concrete aanbevelingen om de financiële drempel voor alle vrouwen in deze positie te schrappen, de betrokken vrouw te compenseren, en om de bredere wettelijke belemmeringen aan te passen. BCW bewaakt de opvolging hiervan.

Zelfbeschikking gaat ook over de vraag wiens achternaam een kind draagt. De wet die in 2024 de gecombineerde achternamen mogelijk maakte, heeft in de praktijk een discriminerende werking. Als één ouder niet instemt, is er geen mogelijkheid om dit aan een rechter voor te leggen. Bij geen overeenstemming krijgt een kind bij gehuwde of geregistreerde ouders automatisch de achternaam van de vader. Daardoor is er in de praktijk geen gelijkwaardige regeling. De wet kent feitelijk een veto toe aan één ouder, zonder rechterlijke toetsing of belangenafweging. In de praktijk ligt dit veto bij de vader. Daardoor treft de regeling voornamelijk vrouwen. Meer dan honderd vrouwen meldden zich bij BCW met hun verhaal. BCW steunde o.a. Rebecca Lee in haar rechtszaak. In een andere zaak over dit onderwerp heeft de rechtbank prejudiciële vragen aan de Hoge Raad gesteld. Dat betekent dat de rechtbank de Hoge Raad om duidelijkheid heeft gevraagd over hoe de wet moet worden uitgelegd, voordat zij zelf uitspraak doet.

BCW bereidt samen met Vereniging voor Vrouw en Recht en met behulp van pro bono advocaten van Houthoff schriftelijke opmerkingen voor om bij de Hoge Raad in te dienen. In 2026 organiseerde BCW samen met Tweede Kamerlid Songül Mutluer een bijeenkomst voor getroffen vrouwen en in april 2026 nam BCW deel aan een rondetafelgesprek over dit onderwerp bij de Tweede Kamer.

WAT STAAT ER NOG TE GEBEUREN:

De Staat moet de aangekondigde excuses aan de afstandsmoeders omzetten in concrete herstelmaatregelen. De aanbevelingen van het CEDAW Comité in de naamszaak moeten worden nagekomen. En de Hoge Raad buigt zich over de prejudiciële vragen in de gecombineerde-achternaamzaak.

Den Haag, maart 2025 - Uitspraak in zaak 'afstandsmoeders' tegen Staat
Bron: ANP, Robin Utrecht

Vrouwenrechtswinkel Amsterdam

Gang van zaken & medewerkers
Vrouwenrechtswinkel Amsterdam
Fotografie door Bete van Meeuwen

Een jaar van groei en vernieuwing
2025 was voor de Vrouwenrechtswinkel een jaar vol beweging en vooruitgang. We maakten belangrijke verbeterslagen in onze dienstverlening en schakelden over op een nieuw systeem: van Toonbank naar Cotembo. Tegelijkertijd groeide onze groep student vrijwilligers, met een nieuwe, grotere groep studenten die we mochten verwelkomen in het nieuwe studiejaar 2025-2026. Ook fysiek was er veel in beweging: we verhuisden naar een nieuwe locatie in Noord en bereidden een verhuizing voor in Zuidoost. Daarnaast verkenden we de mogelijkheid om een spreekuur te starten in Nieuw-West, om zo nog meer vrouwen te kunnen bereiken.

Naast deze praktische stappen werkten we aan strategische projecten om de zichtbaarheid van de Vrouwenrechtswinkel te vergroten, onze financiële duurzaamheid te versterken en signalen over structurele problematiek uit de praktijk beter in kaart te brengen. Zo kunnen we gerichter actie ondernemen waar dat nodig is en maken we waar mogelijk een duidelijke verbinding met het werk dat we breder binnen Bureau Clara Wichmann doen: het recht rechtvaardiger maken voor alle vrouwen.

Onze spreekuren werden goed bezocht. De locatie in West bleef de drukst bezochte locatie en heeft baat bij de ligging en de opgebouwde bekendheid en zichtbaarheid in het stadsdeel na vier jaar op dezelfde plek. De overige twee locaties zijn later opgestart en zijn beiden inmiddels al een keer verhuisd. In beide gevallen hebben de verhuizingen een positieve impact gehad, maar vergde en vergt het ook tijd en energie om een vertrouwde plek te creëren. Daar blijven we aan werken. Bovendien is het wegens omstandigheden nodig in stadsdeel Zuidoost om uiterlijk in april 2026 een nieuwe locatie te vinden vanwege de verbouwing van de Amsterdamse Poort. Met een toegewijd team konden we deze ontwikkelingen mogelijk maken. We beschikten over twee juridisch experts – waarvan één nieuw in 2025 – en verwelkomden een projectcoördinator, een projectmedewerker en een communicatieadviseur. Deze laatste drie startten allemaal fris in 2025 en hebben in korte tijd mooie stappen gezet. Samen zetten we ons in voor een sterke, toekomstbestendige Vrouwenrechtswinkel.

Ook in 2025 konden we dit belangrijke werk doen met steun van de Gemeente Amsterdam.

Samenwerken aan verandering

21%

van de medewerkers in de kinderopvang heeft zelf of in hun directe werkomgeving (mogelijke) discriminatie meegemaakt[10]

1. Alliantie Financieel Sterk door Werk

Samen met WOMEN Inc. en Het Potentieel Pakken werkt BCW in de Alliantie Financieel Sterk door Werk aan de financiële onafhankelijkheid van praktisch opgeleide vrouwen in de zorg, schoonmaak en kinderopvang. Het strategisch partnerschap met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) loopt tot en met 2027. BCW vervult binnen de Alliantie de rol van juridische expert: we coördineren het onderzoek, organiseren expertmeetings en vertalen juridische inzichten naar lobby en communicatie.

In 2025 verschoof de focus van opbouwen naar inhoud. In de kinderopvang voerden we samen met onderzoeksbureau Ipsos I&O Research een grootschalig onderzoek uit naar discriminatie op de werkvloer met maar liefst 898 respondenten, waaronder pedagogisch professionals, stagiairs en zzp'ers. De uitkomsten zijn helder en alarmerend: een aanzienlijk deel van de medewerkers heeft te maken met discriminatie, met directe gevolgen voor werkdruk, werksfeer en uitstroom. Tegelijkertijd zetten we onze juridische inzet voort voor PGB-zorgverleners en huishoudelijk werkers: we reageerden op voorstellen van de SVB en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), organiseerden een informatiebijeenkomst met Tweede Kamerleden en maakten de menselijke kant zichtbaar via interviews en illustraties van zorgverleners die in familieverband werken.

Daarnaast deden we verkennend onderzoek naar de vergoeding van wachtdiensten, reistijd en andere indirecte uren in de VVT en schoonmaak; sectoren waar vrouwen structureel te weinig verdienen doordat een deel van hun werk simpelweg niet wordt betaald. We vergeleken de situatie met Europese juridische kaders en verkenden of Nederland hiermee mogelijk in strijd is.

2. Vrije Keuze Coalitie

De Vrije Keuze Coalitie is een brede beweging van zorgverleners, experts en burgers. Samen strijden we voor een toekomst waarin abortus wordt behandeld als zorg, niet als misdaad. Alleen samen verwijderen we abortus uit het Wetboek van Strafrecht en beschermen we de vrijheid van keuze voor de generaties na ons. Bureau Clara Wichmann is deel van deze coalitie, en wij brengen onze juridische expertise in. In 2025 maakten we juridische analyses in relatie tot decriminalisering van abortus. Dat deden we onder andere in samenwerking met **van Doorne Advocaten**, die hun diensten pro bono verleenden.

[10] Discriminatie in de kinderopvang, Onderzoek voor WOMEN Inc. en Bureau Clara Wichmann, oktober 2025 womeninc.nl/wp-content/uploads/2026/06/Rapportage-Discriminatie-in-de-kinderopvang_Ipsos-IO.pdf
Meer informatie op: https://womeninc.nl/campagne/financieel-sterk-door-werk/

In de media

We kwamen met onze zaken in verschillende media. Hieronder lichten we een selectie uit:

NPO - Met Mandy | **29 januari 2025**

Is privacy nog echt een grondrecht

KRO-NCRV Pointer | **7 september 2025**

Ruim 14.000 vrouwen lieten afgelopen 10 jaar hun borstimplantaten verwijderen

NOS | **19 februari 2025**

Mensenrechtenorgaan: advertentie-algoritme Facebook discrimineert

Volkskrant | **8 oktober 2025**

Waarborg het passief kiesrecht, voor iedere vrouw

NRC | **13 maart 2025**

Afstandsmoeders verliezen hoger beroep, maar hof is streng richting de staat: ‘Dit is een dossier vol leed’

NRC | **19 november 2025**

Reclame Code Commissie geeft pro life-organisatie 'stevige tik op de vingers' vanwege misleidende abortusfolder

NRC | **8 april 2025**

Waarom 2.000 euro per maand minder verdienen? Vrouwelijke rechters willen eerlijke compensatie

NPO - HUMAN | **22 november 2025**

Gelijk werk, gelijk loon

Trouw | **1 mei 2024**

Ploumen: gebrekkige zorg in vrouwengevangenissen is een structureel probleem

BNN VARA - Kassa | **22 november 2025**

Nieuwe wet geeft thuishulp meer rechten, maar soms ook fors minder loon

Trouw | **11 augustus 2025**

Kloosterorde zette meisjes aan tot dwangarbeid. Krijgen zij alsnog een schadevergoeding?

FD | **2 december 2025**

Bedrijven hoeven niet te vluchten voor de rechtsstaat

VOORUITKIJKEN

In de loop van 2026 verwachten Bureau Clara Wichmann en de Vrouwenrechtswinkel Amsterdam een vernieuwde huisstijl en website te presenteren. Een wens die al langer leeft en waarmee we aan de buitenwereld willen laten zien welke ontwikkelingen de organisatie in de laatste jaren heeft doorgemaakt. We kijken ernaar uit om dit met je te kunnen delen. Zoals je hebt kunnen lezen in dit verslag, lopen een aantal zaken op inhoudelijk vlak door of krijgen een nieuw begin. Bovendien zijn er tal van nieuwe kwesties die onze aandacht vragen. Met zicht op extra financiële middelen willen we onze lopende procedures versterken en nieuw juridisch werk opstarten. We blijven ons tegelijkertijd ontwikkelen om het intersectioneel perspectief zorgvuldig onderdeel te maken van alles wat we doen.

Ons netwerk versterkt zich in 2026 met de toetreding van twee nieuwe experts: prof. dr. mr. Betty de Hart en mr. Pien Ebbink. Hun kennis en betrokkenheid zijn een waardevolle aanvulling op wat we al in huis hebben.

2026 is het vierde en een na laatste jaar van ons Alliantie FSDW project. Het is een belangrijk jaar om samen met onze partners doelen te stellen en ons te richten op de resultaten die we nog willen behalen in de komende twee jaren. Tot slot staat 2026 in het teken van zowel afscheid als verwelkoming. We nemen afscheid van collega’s die een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan onze organisatie, en heten in 2026 nieuwe collega’s van harte welkom.

Bijlagen

Jaarverslag Raad van Toezicht

Raad van toezicht – taken en verantwoordelijkheden

Bureau Clara Wichmann (hierna ook BCW) heeft een raad van toezicht, een bestuur en een directeur. Het bestuur is belast met het besturen van de stichting. De raad van toezicht (hierna: de Raad) heeft tot taak toezicht te houden op het beleid en de strategie van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen BCW. Hieronder wordt tevens begrepen het financieel toezicht en het uitoefenen van die taken en bevoegdheden die in de claimcode opgesteld voor stichtingen en verenigingen die als doel hebben te komen tot een collectief schadeverhaal als bedoeld in artikel 2:305 a Burgerlijk Wetboek, en de statuten van de stichting aan de Raad zijn toegekend. Ook staat de Raad het bestuur met raad ter zijde en kan het bestuur aanwijzingen geven over het te voeren beleid. Bij de vervulling van hun taak richten de leden van Raad zich naar het belang van de stichting en de met de stichting verbonden organisatie. De leden van de Raad ontvangen geen beloning voor hun werkzaamheden. Zij hebben wel recht op vergoeding voor de door hen in de uitoefening van hun functie gemaakte kosten.

Samenstelling raad van toezicht en nevenfuncties

De Raad werd ingesteld op 16 november 2021 en heeft drie leden. Minimaal één lid bezit specifieke Rol in de Raad Hoofdfunctie Regien de Graaff Voorzitter juridische expertise en minimaal één lid heeft noodzakelijke financiële expertise die nodig is voor adequate behartiging van, en toezicht op, de statutaire doelstellingen. In 2025 hebben geen wijzigingen in de samenstelling plaatsgevonden. Regien de Graaff en Cristina Guerrero Paez zijn herbenoemd voor een periode van drie jaar.

De Raad komt minimaal eenmaal per jaar bijeen. Ten minste eenmaal per jaar vergaderen het bestuur en de Raad in een gemeenschappelijke vergadering ter bespreking van de algemene lijnen van de strategie en het gevoerde en in de toekomst te voeren beleid.

Het bestuur draagt zorg voor een tijdig inzicht van de Raad in de voor de uitoefening van diens taken en bevoegdheden noodzakelijke gegevens, waaronder bijvoorbeeld de notulen van de bestuursvergaderingen. De Raad is bevoegd inzage te nemen en te doen van alle boeken, bescheiden en andere gegevensdragers van de stichting.

De Raad wordt in de vergadering met het bestuur bijgepraat over de stand van zaken van de organisatie en geïnformeerd over de voortgang en resultaten van de zaken. Wanneer nodig is er (extra) overleg tussen de voorzitter van het bestuur en de voorzitter van de Raad.

Hiernaast is de Raad bij de organisatie betrokken door het bijwonen van bijvoorbeeld de heidag en wordt het ook uitgenodigd bij andere, soms meer informele, samenkomsten van Bureau Clara Wichmann.

Naam	Rol in de Raad	Hoofdfunctie	Nevenfuncties	Periode
Regien de Graaff	Voorzitter	Raadsheer bij het Gerechtshof Amsterdam		16-11-2021 – heden
Cristina Guerrero Paez	Algemeen lid	Directeur Borstkankervereniging Nederland	• Lid RvT Systemic Justice • Lid RvT SPL Peuterspeelzalen Leiden e.o. • National Delegate en bestuurslid bij Europa Donna	16-11-2021 – heden
Janneke van der Kroon	Algemeen lid	Senior Director, Legal, Trips & Interim Global Head of Litigation, Booking.com		1-11-2023 – heden

Zelfevaluatie
In 2025 heeft de Raad van Toezicht zich onder andere geconcentreerd op het meedenken over de concept-reglementen voor het bestuur en de Raad. Twee van de drie vergaderingen in dit kalenderjaar zijn deels aan de bespreking van deze concept-reglementen gewijd. De concepten zijn met de Raad gedeeld en intensief becommentarieerd. Als gevolg daarvan zijn de taken en bevoegdheden van de Raad op het gebied van governance duidelijker vastgelegd. De Raad is daar blij mee, omdat de professionalisering van de Raad daardoor wordt gestimuleerd en het ook makkelijker zal zijn om het stokje (te zijner tijd) aan nieuwe leden van de Raad door te geven. In dit kader heeft de Raad ook met het bestuur besproken hoe vaak leden van het bestuur en de Raad herbenoemd zouden moeten worden. Voor de Raad is het van belang dat de continuïteit en behoud van kennis en ervaring binnen bestuur en binnen de Raad wordt gewaarborgd, maar dat tevens wordt voorkomen dat oudgedienden te lang op hun plek blijven zitten en wellicht in mindere mate een fris perspectief zouden bieden. Met het aftreedrooster voor bestuur en Raad, en met de reglementen, wordt een balans tussen deze belangen getroffen.
Daarnaast heeft de Raad zich in 2025 toegelegd op het vervullen van zijn wettelijke en statutaire taken, zoals het beoordelen en bespreken van de jaarrekening over 2024 en de begroting, het meerjarenplan en de strategie van de organisatie. De Raad en het bestuur hebben hierover constructieve inhoudelijke gesprekken gevoerd. De Raad heeft het bestuur eveneens terzijde gestaan met advies over - en waar vereist: instemming voor - strategische procedures. Het bestuur heeft de Raad gedurende het jaar op de hoogte gehouden van ontwikkelingen in belangrijke dossiers, met inbegrip van eventuele risico's.

BUREAU
CLARA
WICHMANN

COLOFON

Stichting Bureau Clara Wichmann heeft geen winstoogmerk en is geregistreerd als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) onder RSIN 805697822.

Jaar van publicatie
2026
© Bureau Clara Wichmann
Versie 1.3

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bureau Clara Wichmann. Het is uitdrukkelijk verboden deze uitgave (geheel of gedeeltelijk) direct of indirect te gebruiken voor het trainen of verbeteren van algoritmen, AI-systemen of vergelijkbare geautomatiseerde toepassingen, waaronder tekst- en datamining.

BUREAU CLARA WICHMANN

Bureau Clara Wichmann
Postbus 93639
1090 EC Amsterdam
info@clara-wichmann.nl